

בצלם - מרכז המידע הישראלי לזכויות האדם בשטחים (ע.ר.)
بتسيلم - مركز المعلومات الإسرائيلي لحقوق الإنسان في الأراضي المحتلة
B'Tselem – The Israeli Information Center for Human Rights in the Occupied Territories

29.3.12
ש.מ. 14615

לכבוד
הוועדה לבחינת מצב הבנייה בגדה המערבית
בראשות השופט (בדימוס) אדמונד לוי

שלום רב,

הנדון: עמדת ארגון בצלם בנוגע לאי-חוקיותן של ההתנחלויות בגדה המערבית

בהמשך לקול קורא שפרסמה הוועדה בעיתונות, ארגון בצלם – מרכז המידע הישראלי לזכויות האדם בשטחים, מבקש להציג בפניכם את עמדתו בנוגע לנושאים העומדים לדיון בפני הוועדה. בצלם מבקש להבהיר כי על פי המשפט ההומניטארי הבינלאומי ההתנחלויות אינן חוקיות וכי עצם קיומן גורר שורה ארוכה של פגיעה בזכויות האדם של הפלסטינים תושבי הגדה המערבית. עמדה זו מקובלת על הרוב המכריע של משפטנים בעולם. למעשה, הפרשנות לפיה ההתנחלויות הן חוקיות מקובלת בעיקר בתוך ישראל. אי חוקיות זו נכונה באותה מידה לגבי התנחלויות ולגבי מאחזים. ההבחנה ביניהם היא עניין ישראלי פנימי ואין לה כל משמעות מבחינת המשפט הבינלאומי.

להלן הנקודות העיקריות שלדעתנו חובה על הוועדה לשקול במסגרת דיוניה. הדברים מובאים בפירוט בדו"חות שבצלם פרסם בנושא, שנשלח אליכם בנפרד.

1. האיסור על הקמת התנחלויות בשטח כבוש במשפט ההומניטארי הבינלאומי

הקמת התנחלויות בשטח הכבוש של הגדה המערבית מפרה שני הסכמים מרכזיים במשפט ההומניטארי הבינלאומי, הקובעים את הכללים החלים בזמן מלחמה וכיבוש:

א. אמנת האג בדבר דיניה ומנהגיה של הלחימה ביבשה והתקנות הנלוות לה, משנת 1907. על פי אמנה זו, מדינה כובשת היא סוג של 'נאמן' הפועל בשטח הכבוש רק עד לחזרתו של הריבון. ככזו, רשאית ישראל לנהל את נכסי השטח הכבוש, אך אסור לה לבצע שינויים של קבע בתוך השטח ואסור לה לשנות את טבעם ואופיים של אותם נכסים. הקמת יישובי קבע אזרחיים בתוך הגדה מהווה הפרה של איסור זה.

ב. אמנת ג'נבה הרביעית בדבר הגנה על אזרחים בזמן מלחמה משנת 1949. סעיף 49 באמנה קובע כי "המעצמה הכובשת לא תגרש ולא תעביר חלקים מאוכלוסייתה לשטח שנכבש על ידה". מאז תחילת הקמת ההתנחלויות מעודדת המדינה, באמצעות שורה ארוכה של תמריצים והטבות לכללים את אזרחי המדינה לעבור לשטחים. בכך מפרה ישראל סעיף זה.

2. אדמות הגדה המערבית, לרבות "אדמות המדינה", הן רכושה של האוכלוסייה הפלסטינית

מדינה כובשת אינה רשאית לעשות בשטח הכבוש כבתוך שלה והמשפט ההומניטארי הבינלאומי מטיל עליה שורה ארוכה של הגבלות. בין השאר, אוסר משפט זה על מדינה כובשת להשתמש במשאבי השטח הכבוש – ובכלל זה קרקע – לצרכיה שלה. גם "אדמות מדינה" לא נועדו לשרת את המדינה הכובשת ואת האינטרסים שלה אלא הן נועדו לשרת את צרכי האוכלוסייה המקומית, לה הן שייכות. בית המשפט העליון, קבע בשורה של פסיקות עקרוניות כי טווח פעולותיה של ישראל בשטחים הכבושים מוגבל לשני שיקולים: צרכיה הצבאיים וטובת האוכלוסייה המקומית, ואין ישראל יכולה להעדיף על פניהם את האינטרסים הלאומיים, הכלכליים או החברתיים שלה. שימוש באדמות שהוכרו כ"אדמות מדינה" לצורך הקמת יישובים אזרחיים עבור אזרחי המדינה אינו עונה על אף אחד משיקולים אלה וככזה אינו חוקי.

3. מדיניות ההכרזות על אדמות מדינה היא בלתי חוקית

ישראל הכריזה על שטחים נרחבים בגדה המערבית כעל "אדמות מדינה", בהסתמך על פרשנות מניפולטיבית ומוטעית של הדין המקומי שהיה בתוקף בגדה המערבית לפני שנכבשה. דין זה הוא המחייב את ישראל על פי המשפט ההומניטארי הבינלאומי. מדיניות ההכרזות של ישראל סתרה את הדין המקומי בשלושה היבטים מרכזיים:

- א. ישראל החילה פרשנות מחמירה למושג עיבוד חקלאי, המכירה רק בעיבוד של 50% מהחלקה, והמתעלמת מעיבוד טלאים מפוזר בקרקע סלעית.
- ב. ישראל התעלמה מפסיקות בית המשפט העליון המנדטורי ובית המשפט העליון הישראלי המכיר ברכישת זכויות על הקרקע לאחר עשר שנות עיבוד חקלאי גם אם הקרקע אינה רשומה על שם בעליה.
- ג. ישראל התעלמה מאופן יישומו של חוק הקרקעות העות'מאני ומפסיקות בתי המשפט שהכירו באדמות מרעה המשרתות קהילות וכפרים כקרקעות ציבוריות שאינן נחשבות כרכוש ממשלתי.

4. ההתנחלויות גורמות להפרות של זכויות אדם

הקמת ההתנחלויות הישראליות בגדה המערבית – אלה שהוקמו באישור הממשלה או המאחזים הבלתי-מורשים שהוקמו ללא אישור הממשלה, גוררת פגיעה בשורה ארוכה של זכויות האדם של התושבים הפלסטינים בגדה המערבית:

- א. **הזכות לקניין** – לפי נתוני המנהל האזרחי, כ-21% מהשטח הבנוי בהתנחלויות (נכון ל-2009) הוא קרקע בבעלות פלסטינית פרטית. מנגנוני ההשתלטות הישראליים על קרקעות הגדה העבירו לשליטת ההתנחלויות למעלה מ-42% מאדמות הגדה.
- ב. **הזכות לרמת חיים נאותה** – הפריסה הגיאוגרפית של ההתנחלויות חוסמת את פיתוחן של היישובים הפלסטיניים, בעיקר הערים הגדולות, ומדיניות התכנון הישראלית בשטחי C מגבילה את אפשרויות הבנייה והפיתוח של יישובים הפלסטינים בשטחים אלה. ישראל גוזלת את מקורות המים של האקוויפר המזרחי מתושבי הגדה המערבית, ובעיקר מתושבי בקעת הירדן, ומקצה אותן להתנחלויות האזור. ישראל מונעת מהפלסטינים את השימוש באדמות חקלאיות פוריות

ובאדמות מרעה שהיו קודם לכיבוש הגדה בשימוש הפלסטינים, בשטחי C כולם ובעיקר באזור בקעת הירדן.

ג. **הזכות לחופש תנועה** – ההגבלות על התנועה שישראל מטילה היום על הפלסטינים – באמצעות מחסומים וחסימות מסוגים שונים – נועדו להרחיק את הפלסטינים מההתנחלויות ומכבישים ראשיים המשרתים את המתנחלים. פלסטינים נאלצים לנסוע בדרכים עוקפות, ארוכות יותר ובדרך כלל באיכות נמוכה יותר. תוואי גדר ההפרדה שנקבע על מנת להנציח ולהרחיב התנחלויות מגביל גם הוא את חופש התנועה של עשרות אלפי אנשים. הפגיעה בזכות זו גוררת אחריה פגיעה בשורה של זכויות אדם אחרות, בהם הזכות לעבוד, הזכות לבריאות, הזכות לחינוך, הזכות לחיי משפחה והזכות לפולחן דתי.

ד. **הזכות לשוויון** – ישראל יצרה בשטח הגדה המערבית שתי מערכות חוק – אזרחית-ישראלית, בעלת ערכים דמוקרטיים, החלה על תושבי ההתנחלויות, וצבאית, החלה על תושבי הגדה הפלסטיניים, המקפחת דרך קבע את זכויותיהם.

ה. **הזכות להגדרה עצמית** – מפת ההתנחלויות קוטעת את הרצף הטריטוריאלי הפלסטיני ויוצרת במקום זאת עשרות מובלעות ואיים טריטוריאליים המונעים כל אפשרות להקמת מדינה פלסטינית עצמאית ובת קיימא.

אנו קוראים לוועדה להימנע ממתן הכשר להפרות אלה של החוק ולפגיעה המתמשכת בזכויות האדם. מדינת ישראל מצהירה שוב ושוב כי היא רואה עצמה מחוייבת לפעול לפי הוראות המשפט הבינלאומי ובפני הוועדה ניצבת הזדמנות נדירה לחייבה לעשות כן. אין לנו ספק כי שינוי במדיניותה של ישראל בנושא זה רק יתרום לחיזוק חוסנה כמדינה דמוקרטית המכבדת את שלטון החוק.

בכבוד רב,

ג'סיקה מונטל
מנכ"ל בצלם